

zelf komt pas later in het chronologisch opgebouwde boek aan bod. In 1916 besloot een Belgische delegatie een gedenkteken te schenken als uiting van dankbaarheid. Huib Hoste ontwierp een modern bouwwerk dat werd geplaatst op een prachtig uitzichtpunt aan de rand van Amersfoort. Belgische geïnterneerden, opgeleid in de nieuw opgerichte werkscholen, voerden de bouw uit, als werkverschaffing. In 1917 was het monument voltooid, maar een officiële overdracht bleef uit: na de oorlog waren de Belgen vooral gericht op terugkeer en wederopbouw.

Uiteindelijk liet de overdracht ruim twintig jaar op zich wachten, als gevolg van moeizame verhoudingen tussen Nederland en België in die tijd. Zijlstra beschrijft de toenmalige slepende grensdisputen over de Schelde en Limburg, evenals bijvoorbeeld de rivaliteit tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen en onenigheid over een vergoeding die Nederland meende te moeten krijgen van België voor de opvang van de vluchtelingen. Pas in 1938, tijdens een staatsbezoek van koning Leopold III, volgde de officiële overdracht van het monument: een symbolisch gebaar van toenadering, ingegeven door de dreiging van nazi-Duitsland.

Symbool van tweedracht is prettig geschreven. Het boek steunt op uiteenlopende bronnen, al had de bronvermelding soms consequenter gekund om de lezer nog beter zicht hierop te geven. De combinatie van persoonlijke, lokale, landelijke en internationale invalshoeken zorgt voor een bijzondere gelaagdheid. Het is een toegankelijke en veelzijdige studie die de breed geïnteresseerde lezer veel te bieden heeft.

COEN WILDERS

Goed gevonden: 40 vondsten met een verhaal

Centrum voor Archeologie
gemeente Amersfoort
2025
ISBN 978 90 7759 016 4
164 blz.
€ 24,95

Begin 2025 verscheen *Goed gevonden*, een uitgave van het Centrum voor Archeologie. Dit is het derde boek in wat nu een reeks genoemd kan worden. Het begon met de uitgave *Een maand op zicht*, gevolgd door *Gespaard verleden*. Deze twee delen waren bedoeld om het werk van de Amersfoortse stadsarcheologen voor een groot publiek voor het voetlicht te brengen, op een aantrekkelijke manier. Het concept was eenvoudig maar ijssterk: de zogenaamde Vondsten van de Maand werden in de vorm van plaatje-praatje gepresenteerd, met veel oog voor opmerkelijke details, lokale geschiedenis en *human interest*.

Dit derde deel volgt hetzelfde concept, maar is nog uitgebreider vanwege het 40-jarig jubileum van het Centrum voor Archeologie. Dat levert veertig nieuwe verhalen op over oude, maar soms ook verrassend jonge objecten, alle gevonden op locaties in Amersfoort en omgeving.

Het plaatje-praatjeconcept lijkt oubollig, maar ook in deze uitgave wordt het slim ingezet. De linkerpagina biedt meestal een afbeelding van een uitvergroott detail van het object, waardoor het nog onherkenbaar is, waarna op de rechter pagina een intrigerende titel volgt die nog steeds niet de ware identiteit van het object weergeeft. Dan volgt doorgeens de beschrijving van de vindplaats en de kenmerken van het object. Daarna is het tijd voor wellicht het leukste onderdeel van de beschrijving: wat

is het nou precies? Wat weten we wel, en vaak ook niet over dit object? Wat is de waarde voor de geschiedenis van Amersfoort? Er volgen uitstapjes naar de grotere geschiedenis, curieuze weetjes, handwerkstechnieken, archeologische opgravings- en conservatietechnieken, gevolgd door speculaties als niet alle vragen worden beantwoord door de vondst van het betreffende object.

Soms merk je dat het passen en meten is om de objectbeschrijving met (al dan niet vermoedelijke) context in het keurslijf van het plaatje-praatje te dwingen. Sommige onderwerpen krijgen meer ruimte, waar andere objecten er iets bekaaid van af komen. Zelfs een zinnetje extra had soms cruciale duiding kunnen geven. Zo snak ik er persoonlijk naar om te weten in welke tijd ik het looien van hondenhuizen in de Amersfoortse binnenstad moet plaatsen. Aan de andere kant biedt de vondst van een weinig spectaculair frisdrankflesje de gelegenheid om helemaal los te gaan op de internationale geschiedenis van de (prik)limonade. Erg leuk, maar misschien iets te veel eer. De artikelen zijn geschreven door verschillende auteurs, maar als lezer merk je daar weinig van. De teksten zijn levendig, soms wat technisch, maar altijd vlot leesbaar.

Al met al biedt *Goed gevonden* een schat aan intrigerende objecten en verhalen, waarin het goed grasduinen is. De lezer wordt ook uitgenodigd om zelf te reflecteren op de betekenis en de waarde van archeologische objecten in onze tijd. Elk archeologisch object levert immers informatie op, maar ook nieuwe vragen. Dit levendige boek prikkelt zo de nieuwsgierigheid naar de geschiedenis van de bewoners van onze stad. Voor wie zich nog verder wil verdiepen zijn er achterin het boek een plattegrond met vindplaatsen en een literatuurlijst opgenomen. Een register ontbreekt, maar binnen het concept van dit boek vind ik dat geen probleem.

MANON MESDAG

Reactie

De eerste joden in Amersfoort

Els Boon begint haar artikel over de joden in jaarboek 2024: 'Omstreeks 1660 vestigde de eerste, Portugese, Jood zich in Amersfoort: Elias Elias, die zelfs het poorterschap verwierf. Hij begon er een lakenindustrie oftewel wolweverij, een nijverheid die joden eerder niet werd toegestaan vanwege verzet van de gilden, die aan de kerk verbonden waren en waartoe de joden geen toegang hadden. Negen jaar later volgde een Asjkenaze (Hoogduitser).'

De vestiging van de eerste joden in Amersfoort was enkele jaren eerder. Al in 1655 verzochten enige *Portuguesen* in de stad te mogen komen wonen. In juli 1659 is Abraham Errhera, een 'bejaarde jood', protestant gedoopt in de Sint-Joriskerk. In 1661 kregen Joseph Pereira en Emanuel de Tor Alto het burgerschap. Zij waren via Amsterdam uit Portugal gekomen. Pereira mocht in 1662 in zijn huis de wolweverij gaan uitoefenen, mits een meesterknecht de leiding had. Die moest ook lid van het drapeniersgilde zijn. In 1669 kreeg de Hoogduitse jood Eleasar Elias, geboren in Borculo, het burgerrecht. Over hem is verder (nog) niets bekend. Zie verder mijn bestand *Joden in Amersfoort vóór 1795* (digitale bijlage op historisch-amersfoort.nl/jaarboeken).

HANS SMIT